

УДК 681. 3:681. 5

В.Ф. Столбов

Національна юридична академія України, Харків

АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ ФОРМ ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Робота призначена дослідженню можливих форм здійснення дистанційного навчального процесу в військових та цивільних вищих навчальних закладах (ВНЗ) України. Всебічно проаналізовано вже існуючі та діючі згідно з законодавством форми дистанційного навчального процесу та запропоновано шляхи вибору потрібного переліку форм навчання для конкретного ВНЗ з урахуванням його індивідуальних навчальних планів та вимог до рівня освіти.

навчальний процес, дистанційне навчання, вищий навчальний заклад

Вступ

Постановка проблеми. Розвиток комп'ютерних і телекомунікаційних технологій значно змінив багато сфер діяльності людини, дозволивши перейти від локальної моделі взаємостосунків між людьми до розподіленої дистанційної, при використанні якої можливо спілкування користувачів на значному віддаленні один від одного. Однієї з таких сфер діяльності, що використовує всі переваги сучасних інформаційних технологій (ІТ), є освіта, яка завдяки Інтернет-технологіям дістала можливість стати дистанційною.

Дистанційна освіта, існуючи поряд з традиційними формами навчання, стає особливим об'єктом уваги, завдяки тому, що поєднує елементи очного, очно-заочного, заочного і вечірнього навчання на основі нових ІТ та систем мультимедіа. Сучасні засоби телекомунікацій та електронних видань дозволяють подолати недоліки історично сформованих форм навчання, зберігаючи при цьому всі їхні позитивні якості.

Враховуючи, що дистанційне навчання базується на використанні та взаємодії трьох основних складових: програмно-технічних засобів, транспортного середовища (Інтернет) і методичного забезпечення процесу навчання, проблема аналізу форм здійснення дистанційного навчання стає ключовою. Вибір же оптимально достатнього переліку цих форм для конкретного ВНЗ є достатньо трудомістким і тривалим процесом. Проблема підвищення продуктивності цього процесу є актуальною та цілком залежить від методів, що застосовуються та вимагає проведення відповідних досліджень [1].

Для рішення поставленої проблеми в межах цієї роботи проаналізовано існуючі форми ведення навчального процесу та запропоновано шляхи вибору потрібного набору форм дистанційного навчання для конкретного ВНЗ з урахуванням його індивідуальних навчальних планів та вимог до рівня освіти.

Аналіз літератури. Нормативно-правова та законодавча база організації дистанційного навчання в Україні ретельно подано у [1]. Сучасна технологія дистанційного навчання, в свою чергу, згідно з поглядом Андреев А.А. [2], розглядається як цілісна система компонентів, що включає в себе мету, зміст, процес навчання. Карпенко М.П., Помогайбин В.Н. у [3] ретельно вивчають питання становлення нової парадигми та її технічного забезпечення. У роботах Солдаткіна В.І., Андреев А.А., Лупанов К.Ю. [4, 5] розглядаються питання системної організації дистанційного навчання. В роботах [6-8] розгорнуто представлено шляхи організації контрольних заходів при проведенні ДН у ВНЗ.

Метою цієї роботи, таким чином, є проведення всебічного аналізу існуючих форм здійснення дистанційного навчального процесу та запропоновано шляхи вибору потрібного переліку форм навчання для конкретного ВНЗ з урахуванням його індивідуальних навчальних планів та вимог до рівня освіти.

1. Особливості організації навчального процесу у вищих навчальних закладах

Основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота курсанта (студента), який може навчатися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання і погоджену можливість інтерактивного контакту з викладачем та іншими учасниками навчального процесу практично в будь яку годину доби завдяки новітніх інформаційних технологій.

Навчальний процес дистанційного навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ) організовується на підставі навчальних планів, що розроблені на основі галузевих стандартів вищої освіти, за умови виконання вимог до всіх елементів технологій дистанційного навчання [1].

Навчальний процес за дистанційною формою у ВНЗ здійснюється у таких формах: навчальні заняття, виконання проєктних завдань, практична підготовка, контрольні заходи (рис. 1) [2].

Рис. 1. Основні форми здійснення навчального процесу у ВНЗ

До основних видів навчальних занять при дистанційному навчанні (ДН) можна віднести (рис. 2) :

- самостійне вивчення навчального матеріалу дистанційного курсу;
- консультація;
- семінар, дискусія;
- практичне заняття;
- лабораторне заняття.

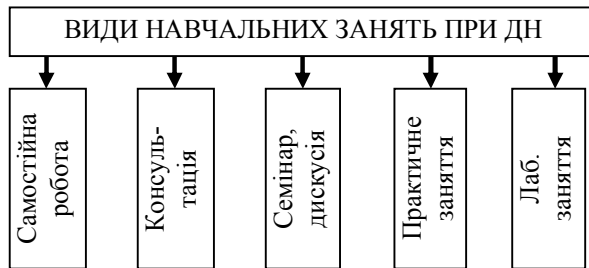

Рис. 2. Види навчальних занять при ДН

Самостійне вивчення передбачає використання навчальних матеріалів дистанційних курсів, які курсанти (студенти) одержують через Інтернет (інтра-нет, корпоративну мережу) або на магнітному носії (CD-ROM).

Вимоги щодо вивчення навчального матеріалу конкретної дисципліни визначаються навчальною програмою дисципліни, методичними вказівками, інструкціями і завданнями, що містяться у дистанційному курсі [3].

Консультація є однією з основних форм навчального заняття у ДН, при якій ти, хто навчаються в асинхронному режимі через електронну пошту отримують відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Такий вид навчальних занять, як семінарські, є не чим іншим, як “обговорення” попередньо вивчених тем, до яких курсанти (студенти) готують тези виступів на підставі виконаних завдань.

Дискусія, в свою чергу, є навчальне заняття, під час якого відбувається вирішення проблеми, попередньо визначеної викладачем, шляхом обговорення її курсантами (студентами) між собою та з

викладачем. Семінар і дискусія проводяться у синхронному режимі (в реальному часі) з використанням телекомунікаційної мережі.

Якщо взагалі подивитися на практичні заняття, то є можливість казати, що це є навчальні заняття, під час яких відбувається детальний розгляд курсантами (студентами) окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формуються вміння і навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання ними відповідно до сформульованих у дистанційному курсі завдань. Практичні заняття виконуються дистанційно, результати надсилаються викладачеві електронною поштою.

Лабораторне заняття є тією формою навчального заняття, при якому курсанти (студенти) особисто проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень конкретної навчальної дисципліни, набувають практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, вимірювальною апаратурою, обчислювальною технікою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі.

Лабораторні заняття в залежності від напрямку (спеціальності) підготовки, рівня матеріально-технічної забезпечення реальних лабораторій, можливостей створення і використання віртуальних лабораторій можуть проводитись у формі одного з наступних варіантів [4, 5]:

- 1) очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях;
- 2) дистанційно, з використанням відповідних моделюючих програм (емуляторів), віртуальних лабораторій;
- 3) за змішаною формою (частина – за першим, а частина – за другим варіантами).

Виконання проєктних завдань у ДН, згідно з нормативно-правовою та законодавчою базою, що забезпечують ДН, передбачає розроблення курсових та дипломних проєктів (робіт), що виконуються курсанти (студентами) самостійно при консультуванні з керівниками проєктів та консультантами через електронну пошту або очно.

Проєкти (роботи) оформлюються тими, хто навчається в електронному вигляді і ці електронні варіанти передаються електронною поштою у дистанційний центр ВНЗ, де розглядаються у встановленому порядку.

Захист проєктів (робіт) відбувається дистанційно при наявності інформаційно-технологічних засобів, що забезпечують аутентифікацію гарантованого рівня перед відповідними комісіями за участю керівника проєкту.

Контрольні заходи при веденні ВНЗ ДН передбачають самоконтроль, вхідний, поточний, рубіжний та підсумковий контроль (рис. 3) [6 – 8].

Самоконтроль є первинною формою контролю знань курсантів (студентів), який обов'язково забезпечують структура та організація будь-якого дистанційного курсу. Основною формою вхідного, поточного та рубіжного контролю є тестування. Крім того поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних, семінарських занять та дискусій.

Оцінка результатів тестування, практичних та лабораторних робіт відбувається дистанційно у двох режимах: автоматизовано та безпосередньо викладачем.

Підсумковий контроль для курсантів (студентів), що навчаються за програмами підготовки, перепідготовки, включає семестровий контроль та державну атестацію.

Рис.3. Види контрольних заходів при організації ДН у ВНЗ

Семестровий контроль, згідно з законодавством, проводиться у формах семестрового екзамену, диференційованого заліку або заліку з конкретної навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою. Семестровий екзамен та диференційований залік до розроблення і впровадження механізму аутентифікації учасників процесу дистанційного навчання гарантованого рівня провадиться в очній формі. Семестровий залік може здійснюватися очно або дистанційно у присутності відповідальної особи чи комісії, які матимуть повноваження щодо ідентифікації осіб курсантів (студентів). Форму заліку обирає вищий навчальний заклад самостійно.

Екзамени та заліки складаються тими, хто навчається в період екзаменаційних сесій або за індивідуальним графіком, який затверджується вищим навчальним закладом. Результати поточного та семестрового контролю (екзаменів та диференційованих заліків) оцінюються за загальноприйнятою шкалою або за рейтинговою системою та зберігаються в електронному вигляді (екзаменаційна відомість, залікова книжка, навчальна картка курсанта (студента)) і дублюються на паперових носіях.

На цей час, як найчастіше, державна атестація студентів, що навчаються за дистанційною формою, відбувається очно у зв'язку з відсутністю повного комплексу інформаційно-технічних засобів забезпечуючих якісний інтерактивних стосунків між учас-

никами навчального процесу, але у подальшій перспективі передбачається теж дистанційний варіант цього етапу навчання.

Підсумковий контроль для осіб, що навчаються за програмами розширення профілю, спеціалізації та стажування, відбувається очно або дистанційно за вибором навчального закладу, що надає освітні послуги за цими програмами.

Підсумковий контроль для осіб, що навчаються за окремими дистанційними курсами або блоками курсів з метою підвищення свого освітнього рівня, відбувається дистанційно у порядку, що встановлюється навчальним закладом.

Висновки. Таким чином, побудова інтегрованої системи навчання, раціонально поєднуючої традиційні та дистанційні його підходи, дозволить у найближчий час в значній мірі підвишити ефективність процесу навчання за рахунок забезпечення безперервної взаємодії викладача з курсантом (студентом) при застосуванні нових та модернізації вже існуючих форм ведення навчального процесу.

Список літератури

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К., 2001. – С. 2.
2. Андреев А.А. Введение в дистанционное обучение. Учебно-методическое пособие. – М.: ВУ, 1997. – 145 с.
3. Карпенко М.П., Помогайбин В.Н. К вопросу о становлении новой педагогической парадигмы и ее технологическом обеспечении // Мир психологии. – 1998. – №. 4. – С. 34-37.
4. Солдаткин В.И., Андреев А.А. Некоторые проблемы системной организации дистанционного обучения // Труды 4-й научно-методической конференции «Заочное и дистанционное образование: реализация Государственных образовательных стандартов». – М.: Московский государственный заочный институт пищевой промышленности, 1998 – 129 с.
5. Солдаткин В.И., Андреев А.А., Лупанов К.Ю. Проблемы разработки учебно-методических пособий для системы дистанционного образования // Материалы IX международной конференции «Применение новых технологий в образовании». – Троицк: «Байтик», 1998. – 252 с.
6. Аванесов В.С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе. – М.: Наука, 1989. – 167 с.
7. Бобков А.И., Далматов С.Б., Преснякова Г.В., Шагин Г.В. Принципы построения адаптивных аналоговых систем обучения и контроля знаний: Учеб. пособие. – Л.: Лен. инст. авиац. приборостроения, 1987. – 80с.
8. Соколова Н.А., Григорова А.А. Опыт построения подсистемы контроля знаний // Интернет. Образование. Наука, – Винница, 2004. – С. 653-656.

Надійшла до редколегії 3.10.2006

Рецензент: д-р техн. наук, проф. В.П. Авраменко, Харківський національний університет радіоелектроніки, Харків.